

Węzłowe kwestie teologiczno-społeczne tożsamości i aktywności chrześcijan we współczesnym świecie

Dr hab. Zbigniew Narecki, prof. KUL - KUL Stalowa Wola

W I. 1967-1972 studia teologiczne i socjologiczne na Wydziałach: Teologii KUL i Filozofii Chrześcijańskiej KUL. W I. 1972-1975 studia specjalistyczne w Instytucie Teologii Pastoralnej KUL pracą licencjacką. W I. 1975-2008 pracownik Biblioteki Uniwersyteckiej KUL w Lublinie na stanowisku kustosa za w r. 1982 doktorat. W r. 2002 kolokwium habilitacyjnego w Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie. Zainteresowania: problematyka duszpastersko-apostolska Kościoła, formy i metody ewangelizacyjne Kościoła, ewangelizacja parafii. Od 2005 r. pracownik WZNoS KUL w Stalowej Woli. Autor ok. 200 pozycji naukowych, popularno-naukowych, haseł, prasówek, bibliografii przedmiotowych i podmiotowych, recenzji, itp.

Interesującą i wciąż żywotną inicjatywę stanowi teologiczno-społeczna refleksja ukazująca istotę tożsamości i obszary aktywności współczesnych chrześcijan w świecie. Będzie to niejako przywołanie – na miarę współczesnych potrzeb ale bez dozy irenizmu – statusu i roli, którą indywidualni wierzący oraz - ci pozostający w różnych ugrupowaniach religijno-kościelnych winni wyrażać i realizować. W tym też celu, w niniejszym teologiczno-społecznym rozważaniu, opartym w głównej mierze na wykładzie współczesnego Magisterium Kościoła, należałoby nakreślić: 1 – przewodnie nurty interpretacyjne owego chrześcijańskiego esse i agere; 2 - następnie wskazać na główne podmiotowe nośniki i ich posłannicze „wyposażenia”, jakie kierują wobec świata; 3 – oraz „wyrządzają” w określonych postaciach swoich doczesnych zaangażowań.

Odnośnie przypomnienia znanych w tym obszarze treści, które kreśli

współczesna teologia i społeczna nauka Kościoła, wykład ten pozostaje wciąż aktualnym nakazem, natomiast w obliczu wciąż nowych, „palących problemów współczesności”¹, ów przekaz staje się wyzwaniem kierowanym wprost lub pośrednio do chrześcijan i wspólnot Kościoła. Orędzie to pozostaje po wszech czasy bezwzględny wymóg wiarygodnej tożsamości i świadectwa chrześcijan, którą otrzymują stale od samego Zbawiciela za pośrednictwem Przekazników Objawienia².

1. PRZEWODNIE NURTY INTERPRETACYJNE CHRZEŚCIJAŃSKIEGO ESSE I AGERE

Za dokumentami i opracowaniami na powyższy temat, niniejsze rozważania sprowadzić można do trzech fundamentalnych oraz wzajemnie dopełniających się nurtów interpretacyjnych, które uwidoczniają uświęcająco-zbawczą misję chrześcijan w świecie. Są to: 1.1 - *integralny rozwój*; 1.2 - *nawrócenie*; 1.3 - *solidarność*.

¹ Zob. KDK 46 i n – Sobór Watykański II, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes* (1965).

² Zob. KO 4 – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o objawieniu Bożym *Dei verbum* (1965).

1.1. Nurt *integralnego rozwoju*

Pogłębiona analiza wskazań Vaticanum II i całej nauki posoborowej każe widzieć wizję ewangelizacyjną Kościoła - Ludu Bożego pod kątem integralnego rozwoju³.

Rozwojem tym kierują trzy kryteria:

- 1 – *zmysłu moralnego*, który pozwala zachowywać właściwą równowagę pomiędzy szeroko rozumianym pojęciem „być” a „mieć”. To wedle tego nurtu należy całościowo mierzyć i ukierunkowywać powołanie człowiek jako istotę cielesno-duchową, indywidualną i społeczną, doczesną i zarazem przeznaczoną do życia wiecznego...⁴. Podobnie jak świat stanowi teren posłannictwa chrześcijańskiego, tak dokonujący się w tym świecie rozwój urzeczywistnia najgłębszy ewangeliczny zamysł Boży. W tym ujęciu należy rozumieć Kościół jako widzialną i zarazem duchową społeczność wierzących⁵; społeczność tych wszystkich, którzy stając się autentycznie sługami realizują świadectwo we własnych środowiskach na różne indywidualno-zbiorowe sposoby;
- 2 – *integralnej wizji chrześcijanina*, z jej głównym odniesieniem do Boga, który stworzył człowieka oraz – do świata, który mu podlega. Wszelkie poczynania zmierzające do pełnego rozwoju człowie-

ka nie mogą zaciemniać w nim obrazu Boga, tj. godności, wymiaru duchowego i społecznego. Nie mogą też stanowić przeszkody w realizacji jego powołania do zbawienia, którego podstawę – wedle „*Gaudium et spes*” i posoborowych encyklik⁶ – stanowi sam Chrystus. Zatem Chrystus jest zasadą pojednania dwóch przeciwstawnych rzeczywistości, tzn. człowieka i świata oraz – ich wyzwolenia. Znaczy to, iż gruntem prawdziwego rozwoju w duchu pojednania i wyzwolenia, czyli integralności i uniwersalizmu, jest biblijna wizja człowieka. Wedle to niej człowiek jest „panem świata”, jednakże może zapanować nad nim tylko wtedy, gdy będzie przestrzegał praw Bożych, tj. żył i działał podług Ducha Błogosławieństw. Łamanie praw Bożych spowoduje, że materia i ludzkość – czego dowodem są tragedie znane historii oraz współczesności – może się nawzajem wyniszczyć. Nie może być więc prawdziwego rozwoju bez akceptacji planów Boga sprowadzających się do Zasady-Chrystusa, w którym człowieczeństwo i świat osiągają własną dojrzałość i wolność, tj. pełnię rozwoju⁷;

- 3 – *parametru wewnętrznego*, który polegając na wezwaniu do dziecięctwa Bożego zabrania absolutyzować wszelki rozwój

³ Zob. CA - Jan Paweł II, Encyklika *Centesimus annus* w setną rocznicę encykliki *Rerum novarum* (1991); KDK; RM – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptoris missio* o stałej aktualności posłania misyjnego (1990); SRS – Jan Paweł II, Encyklika *Sollicitudo rei socialis* z okazji dwusetnej rocznicy ogłoszenia *Populorum progressio* (1987); VS – Jan Paweł II, Encyklika *Veritatis splendor* o niektórych podstawowych problemach nauczania moralnego Kościoła (1993).

⁴ Zob. CA 106 i n.; SRS 29; VS 28.

⁵ Zob. DM 7 – Sobór Watykański II, Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* (1965); KDK 22; KK 16 – Sobór Watykański II, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium* (1965); RM 26-27.

⁶ Zob. DCE – Benedykt XVI, Encyklika *Deus caritas est* o miłości chrześcijańskiej (2005); RH – Jan Paweł II, Encyklika *Redemptor hominis* (1979); VS, itd.

⁷ Zob. CA 57 i n.; DM 8; DRN 2 – Sobór Watykański II, Deklaracja o stosunku Kościoła do religii niechrześcijańskich *Nostra aetate* (1965); DWR 2 – Sobór Watykański II, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae* (1965); KDK 4, 22; KO 5; RM 58 i n.; SRS 29-31; VS 41 i n.

jako wartość samą w sobie, bowiem takie jego pojmowanie wypacza lub zniewala człowieka i jego społeczności. Stąd cały dzisiejszy rozwój winien stawać się uniwersalnym zobowiązaniem, „obowiązkiem wszystkich wobec wszystkich”, dla chrześcijan zaś – szczególnie apelem duchowym, wewnętrznym wezwaniem spełnienia odwiecznego naku Biblii: „idźcie wszędzie i czyncie sobie ziemię poddaną”⁸. Dlatego Chrystus zapewnia nas, iż w Kościele działa jeden Duch Stworzyciel, wszelkie zaś poczynania ludzi „dobrej woli” należy dostrzegać jako źródła i środki tegoż rozwoju. Rozpatrując je w świetle Ewangelii, są „drogą” przezwyciężania prawdziwej nędzy duchowej poprzez aktywność oddanych w Panu, którzy świat ten z wolna rzeczywiście przeobstwiają, czynią go zaczątkiem Królestwa Bożego⁹.

1.2. Nurt nawrócenia

Fundamentalnym warunkiem każdego prawdziwego rozwoju jest ogólna przemiana, tj. nawrócenie tych wszystkich, którzy są do świata posłani. Zakłada ona odnowę tożsamości całego Kościoła, którą upatruje się obecnie w przywracaniu m.in.: chrystocentryzmu i kolegalności, ducha

wspólnoty i służby, odnowy mariologii, postawy ekumenicznej... Istotą posłannictwa Kościoła w świecie, który szuka dziś własnej tożsamości i miejsca, jest wprowadzana konsekwentnie do Jego myśli teologiczno-społecznej odnowa¹⁰. Jej ideę centralną stanowi „nowy człowiek”, który realizuje kapłańską, prorocką i królewską misję Chrystusa, co – stosownie do kompetencji poszczególnych stanów chrześcijan – najwierniej odzwierciedla zasadę chrześcijańskiej obecności w świecie. Stąd troską Kościoła-Ludu Bożego jest, aby wszyscy wierzący zrozumieli ją i następnie realizowali na mocy sakramentów inicjacyjnych: 1 – w posłannictwie specjalnym, tj. kiedy zostają wydelegowani przez hierarchię do głoszenia Słowa Bożego na katechezie oraz - do sprawowania liturgii i niektórych sakramentów ...¹¹; 2 – w misji zwyczajnej, tj. w apostołacie indywidualnym, rodzinno-grupowym, spontanicznym bądź zorganizowanym, itp., w różnych dziedzinach życia i działalności społeczno-zawodowej, gospodarczej, kulturalnej, politycznej, edukacyjnej, ochrony środowiska i zdrowia... Jakakolwiek więc potrzeba rozwoju Kościoła i świata domaga się całościowo pojmowanego nawrócenia¹².

⁸ Rdz 1, 28; zob. Mt 28, 18-20; RM 23; VS 25-27.

⁹ Zob. Mt 8, 20; KDK 27, 46, 69, 88; KK 41-42; RM 26-27; SRS 35 i n; VS 84 i n; por. *Katholische Soziallehre in Text und Kommentar*. T. 1-15. Tłum. OO. Pallottini, Kolonia 1975-1982; A. Klose, *Katolicka nauka społeczna: jej prawa i aktualność*, Warszawa 1985; J. Majka, *Komentarz do encykliki Jana Pawła II „Sollicitudo rei socialis”*, W: Jan Paweł II, *Encyklika „Sollicitudo rei socialis”*, Wrocław 1988, s. 126 i n; A. Rauscher, *Prawa człowieka a nauczaniu Jana Pawła II*, W: *Kościół w służbie człowieka*. Red. W. Turek, J. Mariański, Olsztyn 1990, s.79-93.

¹⁰ Zob. *Formacja postaw moralnych w narodzie*, W: *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań 1991, s.377-393; por. P. Pietrzyk, *Prorocze, kapłańskie i królewskie posłannictwo jako rysy duchowości ludzi świeckich (Studium na podstawie polskiej myśli teologicznej po Soborze Watykańskim II)*, Lublin 1986 /msp/.

¹¹ Por. J. Pryszmont, *Nawrócenie*, W: *Katolicyzm A-Z*. Red. Z. Pawlak, Łódź 1989, s.293-294; E. Weron, *Laikat i apostołstwo*, Paris 1973, s.34 i n.

¹² Zob. Jan Paweł II, *Misja ewangelizacji kultur*, OR (pol) 6: 1985, nr 1 (61), s. 15 – „, Osservatore Romano” (wersja polska), Citta del Vaticano 1980; KDK 47 i n; RM 46-47; SRS 38; VS 102-105; por. J. Kowalski, *Ewangelizacja w parafii poprzez przekaz wiary i kształtowanie postaw*, „Colloquium Salutis” 1988, s.27 i n; J. Krucina, *Ewangelizacja, odnowione imię całej działalności Kościoła*, W: *Ewangelizacja*. Red. J. Krucina, Wrocław 1980, s.55.

W powyższym świetle, teologiczno-społeczną interpretację współczesnych rzeczywistości ziemskich można sprowadzić - co jest zarazem ogólnym zadaniem Kościoła – do dwóch zasadniczych wniosków: 1) istniejące okoliczności ogólnocywilizacyjne, jakie w encyklice *Sollicitudo rei socialis* zwie się „strukturami grzechu”, są czarnymi plamami rozwoju świata, który nie przebiega po stworczo-zbawczym zamyśle Boga. Istniejące jednak odniesienia i współzależności pomiędzy ludźmi, wspólnotami, narodami i państwami nie należy definitywnie oceniać jako zjawisk negatywnych; przeciwnie – rosnąca świadomość ich współzależności jest uważana za wartość pozytywną, za zadanie przyporządkowywania świata przez chrześcijan wedle biblijnej maksymy: „idźcie na świat i czyńcie sobie ziemię poddaną”¹³; 2) jawi się konieczność wyrażania przez wierzących – wobec panujących wynaturzeń – zdecydowanego sprzeciwu, kategorycznego oparcia się im przez rzeczywistości ewangeliczne Błogosławieństw, które proponuje współczesności teologiczno-społeczna wykładnia Kościoła. Od momentu nawrócenia należy przyjąć faktyczną odnowę stosunku człowieka do Boga, jaka dokonuje się poprzez doskonałego, bo bez zmały grzechowej, Człowieka-Chrystusa. Moment ten jest także pełnym zadośćuczynieniem za popełnioną winę wobec bliźnich oraz wspólnot, przez których dokonuje się grzech

lub odkupienie. Nawrócenie to wspólna droga Boga i człowieka, Łaski i dobrej woli człowieka, który szuka prawdy i pragnie odnaleźć swoją utraconą godność w ofierze Chrystusa. Tylko Bóg, który kieruje ludzkimi losami, sprawi ich przemianę z „serc kamiennych” w „serca z ciała”¹⁴.

1.3. Nurt *solidarności*

W obliczu nowych zjawisk życia i ludzkiej aktywności, coraz ważniejszą i zarazem dopełniającą idee poprzednie – staje się zbiorowa, solidarna współodpowiedzialność. To ona może wybawiać świat z wszelkiego egoizmu przez propagowanie ewangelicznej sprawiedliwości i miłości społecznej¹⁵. Zatem kwintesencją istoty misji Kościoła staje się solidarność. Jej podstawową treścią jest nawrócenie - określana wedle zasady „jeden za wszystkich, wszyscy za jednego” – zbiorowa odpowiedzialność. Z idei Kościoła-Ciała Mistycznego¹⁶, wynikają dla jego misji antynomie. Jeśli mamy kształtować solidarność w oparciu o rozwój i nawrócenie, to nie może być ono tylko sympatią lub współczuciem dla losu bliźnich, lecz - popartym trwałą wolą angażowania się na rzecz dobra wspólnego - realnym zobowiązaniem. Stąd rodząca się w autentycznym duchu wspólnoty i służby misja Kościoła musi: 1 – stronić od wszelkich karykaturalnych wypaczeń, które sprowadzają ją tylko do doktryny a nie do świadectwa; 2 – odżegnywać się od nostalgicznego mówienia o pięknie Ewangelii bez

¹³ Rdz 1, 28.

¹⁴ Zob. Ez 36, 26; RM 59; SRS 38; VS 46-50; por. Cz. Domin, *Eucharystia – sercem chrześcijańskiego miłosierdzia*, W: *Ewangelizacja i Eucharystia. Program Duszpasterski na rok 1992/93*, Katowice 1992, s. 70 i n; E. Schick, *<Chrystus tak, Kościół nie! >* Red. R. Rak, Katowice 1993.

¹⁵ Zob. CA 57; RM 60; SRS 38; por. J. Majka, *Komentarz do encykliki Jana Pawła II „Sollicitudo rei socialis”*, s. 133 i n; T. Żeleźnik, *Solidarność*, W: *Słownik katolickiej nauki społecznej*. Red. W. Piwowarski, Warszawa 1993, s. 157-158.

¹⁶ Zob. KK 7.

poparcia jej bezwzględny nawróceniem i bezgranicznym świadctwem; 3 – eliminować zabójcze rozdarcie wiary od życia, owo zgubne rozdzielanie, które w duchu chrześcijańskiego humanizmu i uniwersalizmu pokona się tylko dzięki Chrystusowej doskonałości człowieka; 4 – wedle zaleceń Biblii, eliminować antynomie ducha i materii, starać się łączyć w jedno te dwie rzeczywistości; 5 – zaprzeczać jakoby instytucjonalizm automatycznie wykluczał duchowy wymiar Kościoła, bowiem te dwie płaszczyzny Kościoła wzajemnie dopełniają się, stanowią jedno w Chrystusie¹⁷. Nieporozumieniem jest, że jakkolwiek instytucjonalizm, zwłaszcza struktury formalne są dla Kościoła przeszkodą czy nawzajem wykluczają się. Symbiozę instytucjonalizmu i duchowego wymiaru Kościoła gwarantują właśnie charakteryzowane nurty, którym przyświeca - na czele z ideą nawrócenia i wspólnoty - Duch Błogosławieństw. Stąd to godzenie niniejszego przeciwieństwa przez nastawienie się na solidarną budowę jedności Kościoła w konkretnych społecznościach zakłada: nie tylko za szkodliwe uznawanie istniejących „struktur grzechu”, lecz – potrzebę zdecydowanego przeciwstawiania się temu wszystkiemu, co grozi dobru i rozwojowi Kościoła¹⁸.

Z kolei – istotnym gwarantem sukcesu misji chrześcijan realizowanej dziś przez prawdziwe nawrócenie i solidarność

w duchu Błogosławieństw jest zbliżanie się do samej kerygmy, czyli do eliminującej tę antynomię postawy służby bliźniemu. W każdym wymiarze Kościoła należy więc zakładać: 1/ uznanie i poszanowanie godności osoby ludzkiej oraz gotowość ochrony tych, którzy są w realnym zagrożeniu zatraty ducha i zbawienia; 2/ oparta na świadomości wszystkich o godności, wspólnym losie oraz powołaniu - zwłaszcza tej w wymiarze ducha - preferencyjnej „opcji na rzecz ubogich”. Tyczy to solidarności chrześcijan, która jest treścią urzeczywistniania jedności ewangelicznej współwyznawców wedle Błogosławieństw¹⁹.

Wraz z powyższym wywodem jawią się główne sentencje społeczno-ewangelizacyjne dla każdego wymiaru Kościoła: poczynając od powszechnego – kończąc na parafii, bowiem to w niej ujawniają się one najwymowniej.

Wedle sentencji wstępnej, nie osiągnie się zamierzonych rezultatów jeśli nie oprze się na *świadectwie wspólnoty lokalnej*. Cel ten tylko wtedy można realizować, jeśli Kościół będzie się wciąż odnawiał i nawracał, kształtował swoje oblicze zewnętrzne i duchowe oraz rósł w solidarność²⁰. Wedle encykliki *Sollicitudo rei socialis* taka solidarność może przewyższać „struktury grzechu”; jest to możliwe dzięki zgodnej współpracy i nawróceniu całych Kościołów.

¹⁷ Zob. Ef 3, 10-12; EN 6-24 – Paweł VI, Adhortacja apostołska o ewangelizacji w świecie współczesnym *Evangelii nuntiandi* (1975); RM 87-91; por. J. Kudasiewicz, *Nowa ewangelizacja po polsku. Esej teologiczno-pastoralny*, „Homo Dei” 1993, nr 4, s.63-74; R. Rak, *Parafia-wspólnota i parafia-instytucja*, „Roczniki Teologiczno-Kanoniczne” 32: 1985, z.6, s. 37-49.

¹⁸ Por. P. Bratti, *Aktualne wyzwania ewangelizacji*, „Communio” (pol) 1982, nr 6, s. 18 i n; A. Szafrąński, F. Zapłata, *Ewangelizacja*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T.4, Lublin 1983, k.1436-1440.

¹⁹ Zob. DA 14 – Sobór Watykański II, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* (1965); KDK 32; RM 58 i n; SRS 27 i n; VS 97-98; por. J. Homerski, *Kerygmat*, W: *Katolicyzm A-Z*, s.208-209; R. Kamiński, *Przynależność do parafii katolickiej*, Lublin 1987, s.31-152.

²⁰ Zob. EN 60 i n; RM 51.

Następną sentencję stanowi konieczność kształtowania jedności, gdyż jako cnota jest ona ściśle związana z miłością. Wzór tej jedności to Chrystus realizujący eucharystyczną komunie ołtarza. W niej przejawia się zdecydowane eliminowanie z obiegu życia Kościoła wszelkich zjawisk zła, rugowanie tego wszystkiego, co czyni człowieka i świat rzeczywiście duchowo „ubogim”. Ten zarysowany przez naukę Kościoła a kształtowany na solidarności i nawróceniu obraz jedności posiada już nie społeczno-polityczny, lecz ściśle religijny charakter. W tym kontekście jawi się problem ewangelicznego stosunku Kościoła do ludzi: niewierzących, czyniących zło, nie utożsamiających się z ideałami humanizmu i chrześcijaństwa. Co podkreśla się, istotą posłania chrześcijan jest dążenie do jedności, nie tej abstrakcyjnej, lecz kształtowanej w pluralistycznych procesach demokratyzacji ludzi „dobrej woli”. W takim kontekście główne zadanie Kościoła sprowadza się do potrójnego urzędu Chrystusa: nauczyciela, wychowawcy-ewangelizatora, proroka. W tym kerygmatycznym urzeczywistnianiu się winien stawać się Kościół sakramentalnym znakiem, który wypełnia czynną miłość, służbę ubogim, naprawia „struktury grzechu”. Stąd pochodzi istota ekumenicznej postawy Kościoła do innowierców, oparta głównie na dialogu i współpracy jako zasadach funkcjonowania jednego Kościoła Chrystusowego²¹. W klimacie prawdziwego rozwoju, ciągłego nawracania i realizacji solidaryzmu, występujące antynomie nie zagłuszają urzeczywistniania się Kościoła; konstruktywnie pogłębią świadomość woli walki z wynaturzenia-

mi „struktur grzechu”, których Kościół nie przewycięży, jeśli nie stanie po stronie służby ludziom i ich wspólnot²².

W refleksji nad misją chrześcijan w świecie wciąż aktualna pozostaje umiejętność teologicznego interpretowania współczesnych, jakże często kontrowersyjnych, jej rzeczywistości. Do odczytywania wielu struktur i zjawisk za „wyzwania Boże” i zarazem „zadania dla chrześcijan” bezsprzecznie pomocnymi są drogowskazy społeczno-moralnej nauki ostatnich papieży. Zawarte tam przesłania każą szukać nie tylko sposobów takiej interpretacji, lecz – jako stale rozwijana praktyka społeczno-ewangelizacyjna - zakreślają ogólne kierunki zaradzania trudnościom wówczas, gdy dostrzega się niezgodny z Planem Boga postęp tych zjawisk. Jak istotną dla Kościoła jest sprawa teologicznego odczytywania i określania właściwych planów czy też strategii działania w świecie, tak w Jego misyjnym posłaniu do świata przynagla potrzeba szukania - wraz z katolicką nauką społeczno-moralną i teologią - wspólnych mianowników w postaci zasad, kryteriów, kategorii, nurtów oraz form ich realizacji. Nie wyłącza się z tej interpretacji, a wręcz zakłada, wkład stale rozwijających się i wspomagających ją nauk antropologicznych i społecznych.

2. GŁÓWNE OGNIWA CHRZEŚCJAŃSKIEJ TOŻSAMOŚCI I AKTYWNOŚCI W ŚWIECIE

2.1. Człowiek i wspólnoty ludzkie

(I) Pierwszy wymiar dotyczący chrześcijańskiej tożsamości stanowi przeżywanie misji Kościoła poprzez udział w **historii**. Jest to doczesny, przyrodzony wymiar tej tożsamości i aktywności.

²¹ Zob. chociażby DE – Sobór Watykański II, Dekret o ekumenizmie *Unitatis redintegratio* (1964); DWR; KK.

²² Zob. RM 42 i n; SRS 37 i n; por. R. Rak, *Teologiczno-pastoralne podstawy powołania i misji świeckich w Kościele i świecie*, W: *Ewangelizacja i Eucharystia*, s. 327 i n; W. Wesoly, *Misja świeckich w Kościele i świecie* (2), „Animator” 1993, nr 1, s. 114-127.

Określający Kościół wierni uczestniczą w historii przez życie w ludzkich wspólnotach. Odkrywanie chrześcijańskiej odpowiedzialności osobistej w świecie jest równoznaczne z wezwaniem do angażowania się na rzecz godności i wolności człowieka oraz – stałego nawracania się. Pozwala to unaocznic światu miłość Boga do każdego człowieka i opanowywać go wedle planu Boga oraz -uświęcać w zadaniu służby. Jednocześnie została postawiona człowiekowi zawsze aktualna przestroga: nie może on rezygnować z siebie, z właściwego miejsca w świecie, ani stać się niewolnikiem rzeczy, stosunków ekonomicznych, produkcji i własnych wytworów. Wbrew intencjom swych pionierów, materialistyczna cywilizacja oddaje człowieka w taką niewolę. W parze za tym idzie nadużycie wolności jednych, co łączy się z ich niekontrolowaną konsumpcją przy równoczesnym ograniczaniu wolności drugich, którzy odczuwają dotkliwe braki oraz zostają zepchnięci w warunki nędzy i upośledzenia²³.

Powyższy temat rozpatrzmy w kilku aspektach.

1) Przeżywanie misji Kościoła poprzez uczestnictwo wierzących w historii to głębsze łączenie się we *wspólnoty*. Uzasadnienie takie potwierdza eklezjalny wymiar tej misji na obecne czasy, a jednocześnie – ramy strukturalne i formy, w jakich winna się w historii objawiać. Podstawą terytorialną, w której może wyrażać się Kościół-Wspólnota, jest ustalony wielowiekową tradycją Kościół lokalny i parafia. Są to umownie ogól-

ne, administracyjno-terenowe struktury Kościoła, za których pośrednictwem dokonuje Kościół swej misji w historii ludzkiej i świata. W ich to ramach odbywa się uobecnianie współodpowiedzialności ewangelizacyjnej kapłanów i świeckich. Wyraża się to w przeróżnych i wciąż otwartych ogniwach indywidualnych i zbiorowych, zwyczajnych i nadzwyczajnych, formalnych i nieformalnych. W tychże ramach należy upatrywać kształtowanie się nowego, jeszcze nieznanego Kościołowi Ładu ewangelicznego, który stanie się rezultatem wzrostu współodpowiedzialności wszystkich kategorii Ludu Bożego w decydowaniu o misji Kościoła w historii²⁴. Najogólniejszymi zasadami syntetyzującymi tę nową rzeczywistość są: pierwszeństwo przez elementem ludzkim i nadrzędność działania Ducha Świętego; świadczenie przed nauczaniem; pluralizm – przy jednoczesnym utrzymywaniu ciągłości Tradycji; równoczesność integralności i adopcyjności Orędzia ewangelicznego; sukcesywność w kształtowaniu wiary - przy równoległym zrywaniu z laicką mentalnością słuchacza; sekularyzacja a nie sekularyzm, tj. uznawanie pełnej autonomii świata; zasadzające się na chwalebnej Tradycji nowe postacie odpowiedzialności, które powierzane są wszystkim stanom i kategoriom wiernych w miarę ich stopniowego wzrostu w partnerstwie i demokratyzacji życia; komplementarność i jedność misji w łonie Kościoła, tj. bycie razem w Kościele, pomimo różnic uczestnictwa wierzących w życiu profe-

²³ Zob. CA 30 i n; RH 16; SRS 13 i n; por. A. M. Krąpiec, *Posoborowe aspekty antropologii chrześcijańskiej*, W: *Mysł posoborowa w Polsce*, Warszawa 1970, s.19-27; J. Pryszynt, „*Metanoia*” a ewangelizacja, „*Collectanea Theologica*” 50:1980, f.1, s.69-80; B. Sorge, *Ewangelizacja a zaangażowanie polityczne*, „*Chrześcijanin w Świecie*” 1975, nr 1, s.44-64.

²⁴ Zob. RM 48-49, 51, 73.

tycznym, liturgiczno-sakramentalnym, apostolskim²⁵.

2) Ugruntowywanie misji Kościoła w historii to wnoszenie indywidualnych i zbiorowych *doświadczeń* poszczególnych kategorii Ludu Bożego, ubogacanie Kościoła w strukturach terytorialnych i wymiarach wewnętrznych, podmiotowa samorealizacja. Dzięki wierzącym i ich zbiorowym poczynaniom: uobecnia się Kościół w historii świata; ujawnia wciąż swą misyjną naturę, którą wyraża m.in. otwartość na dialog i współpracę, umiejętność słuchania i służby, gotowość wymiany takich dóbr duchowych jak - sprawiedliwość, miłość, pokój, solidarność²⁶.

3) Organizujący się w ogniwa formalne i wspólnotowe Kościół odnajduje w różnych *wymiarach lokalnych* i w ich organizacyjno-przestrzennych postaciach nowe źródła pomocy i współpracy, które pozwolą wierzącym głębiej angażować się w celu zbawiania świata. Stąd pewne jednostki lokalne stanowią dla Kościoła platformę organizacyjną. W nich to mogą rozwijać się: dialog i wymiana doświadczeń; wieloraka pomoc ukazująca obecność chrześcijan, zwłaszcza miłosierdzie Boże w świecie²⁷; różne typy formacji czyli konstituowanie i rozwijanie skutków Ewangelii przez wierzących i ugrupowa-

nia religijno-kościelne; współpraca między poszczególnymi kategoriami Ludu Bożego, stowarzyszeniami i Kościołami lokalnymi, które wszystkie te ogniwa podtrzymują i rozwijają. Stąd istotnymi pozostają ramy organizacyjne Kościołów lokalnych z podstawową jednostką – *parafią*. Jest ona - przy jednoczesnym rozwoju autonomii i oryginalności – podstawowym terenem urzeczywistniania się misji Kościoła w historii poprzez proces stałego formowania, dialogu, współpracy, akceptacji różnorodności, szerzenia zasad sprawiedliwości, miłości, solidarności. Duch Boży, który przenika struktury kościelne: wyposaża je w tym dziele w misteryjne, nadprzyrodzone pierwiastki; pozwala konstituować je w konkretnych realiach we wspólnoty; umożliwia realizować różnoimienne dzieła poprzez zwyczajnych ludzi w postaci pobożności, świadectwa, nauczania, zaangażowania, wspólnot i ich jedności²⁸; pozwala też wychodzić zwycięsko Kościołom lokalnym z różnych antynomii; wiązać w jedno rozproszone elementy dzięki umiejętnemu łączeniu nowoczesności z przebogatą Tradycją przez zachowanie ich w pokoju i ciągłości; przenikać Łaską ludzką ułomność; słowem - przetwarzać odrębności w jedną całość Ciała, którego Głową jest Chrystus²⁹. Jest to przedziwna

²⁵ Zob. RM 26-30, 82 i n; por. K. Kleber, *Odpowiedzialność chrześcijanina za świat*, „Śląskie Studia Historyczno-Teologiczne” 1987, s.149 i n; J. Krucina, *Potrójny dialog w Kościele. Retrospekcje posoborowe*, „Chrześcijanin w Świecie” 1976, nr 7, s.10-19; J. Majka, *Osoba i dobro wspólne Kościoła*, „Colloquium Salutis” 1979, s.33-69; W. Piwowarski, *Zasada pomocniczości w Kościele*, W: *Kościół – świat – świeccy*, Warszawa 1988, s.42-60; R. Rogowski, *Mój Kościół lokalny. Sytuacja i perspektywy*, „Więź” 1980, nr 11-12, s.106-115.

²⁶ Por. K. Doroszewski, *Potrzeby ludzkie a duszpasterstwo*, „Życie i Myśl” 1977, nr 7/8, s.184-188; J. Eska, *Teologia i wspólnoty wobec problemów świata*, „Więź” 1981, nr 9, s.47-55; *Należy uregulować kolegialną współpracę różnorodnych grup w Kościele. Rozmowa z K. Rahnerem*, „Więź” 1970, nr 11, s.41-50; *Wspólnota Kościołem Przyszłości*, „Życie i Myśl” 1988, nr 8.

²⁷ Por. A. Różyło, *Papieska metoda dialogu o świecie współczesnym (w:) Semper in altum*, pod red. J. Zimnego i N. Nyczkało, Stalowa Wola 2010, s. 167-186.

²⁸ Zob. EN 40-48; RM 42-60.

²⁹ Zob. KK 3, 7, 17, 101-103; RH 11; RM 5-6.

jedność w wielości, którą – przy aktywnym i twórczym współdziałaniu Ludu Bożego – kształtuje sam Duch Święty³⁰.

(II) Poza powyższym zaznaczonym wymiarem przyrodzonym, istnieje obecność wierzących w świecie, ale - dla **Królestwa Bożego**. Jest to chrześcijański paradoks: „w tym świecie, ale nie dla tego świata”. Zatem historyczne ramy urzeczywistnienia Kościoła w świecie ugruntowują obecność chrześcijan dla Królestwa³¹. Oparta o wymiar duchowy obecność Kościoła w świecie dla Królestwa winna znamionować wszelką konstruktywną działalność doczesną Kościoła. Jej tezą wyjściową jest otwartość chrześcijan do świata, gdyż: z jednej strony – jest skierowana do niego cała misja Kościoła w swojej przebogatej bosko-ludzkiej zawartości; z drugiej – teren tej misji, jaki zakreślają Kościoły lokalne, narzuca przekonanie, że w każdej sytuacji ludzkiej wypełnia się powołanie, które można poszerzać stale na całą ludzkość. Wedle literatury przedmiotu – w powyższym sformułowaniu zawierają się implícite trzy warstwy tematyczne dotyczące misji chrześcijan w świecie dla Królestwa, a dotyczą one: 1/ *dylematów*; 2/ *wiarygodności*; 3/ *skuteczności*.

Ad 1/ W warstwie *dylematów* nadal istotną kwestią jest poznawanie przez chrześcijan tej wielopłaszczyznowej rzeczywistości świata, która została naruszona przez nieład grzechu. Można przeciwstawić się temu konstruktywnym wysiłkiem

wielu pokoleń, który - będąc „wyrazem dobroci Boga”- stanie się za udziałem Jego Ducha wszechstronnie zakrojoną akcją humanizacyjno-ewangelizacyjną. Nie ominie tej misji także szereg zagrażających sprzeczności, ponieważ jej podmiotem jest niedoskonały człowiek; dlatego dzieło to wymaga stałego oczyszczania za pomocą Łaski w indywidualnych i zbiorowych wysiłkach oraz - domaga się zaprowadzenia nowego Ładu. Liczne są wyzwania współczesności ze strony: wiedzy i techniki, form wierzenia oraz wyrażania kultury humanistycznej i chrześcijańskiej; sposobów spędzania czasu wolnego, wyrazów korzystania z dóbr cywilizacyjnych; postaci ochrony środowiska przyrodniczego i społecznego; klarowania się nowej mentalności i moralności społeczeństw. Powracające wciąż pytanie dotyczy sprawy najistotniejszej: czy w kontekście obecnego postępu cywilizacyjnego lepszym staje się sam człowiek; czy jest dojrzałszym duchowo, moralnie bardziej odpowiedzialnym i otwartym na drugich?! Jest to pytanie, które stawiają sobie chrześcijanie, ponieważ wysunął je na czoło sam Chrystus. Rzeczywistość ta stwarza w świecie ustawicznie napięcia pomiędzy chrześcijańskim *esse* i *agere*, w którym wierzący mają być posłańcami Chrystusa w doczesność poprzez szermowanie i adaptowanie Jego wartości³².

Grupę *dylematów* szczegółowych stanowią: umiejętność chrześcijan w inter-

³⁰ Zob. DV 100 i n – Jan Paweł II, Encyklika *Dominum et vivificantem* o Duchu Świętym w życiu Kościoła i świata (1986); *Prawo kanoniczne w Kościele partykularnym*, W: *II Polski Synod Plenarny*, s.397 i n; RM 24-30; por. J. .Glemp, *Współdziałanie w Kościele jako zagadnienie prawne po Soborze Watykańskim II*, „Studia Gnesnensia” 1975, s. 211-227; S. Kasprzak, *Organizacja działalności misyjnej Kościoła Katolickiego w świetle prawa kanonicznego*, Lublin 1993 /msp/; F. Klostermann, *Demokracja i hierarchia w Kościele*, *Collectanea Theologica*” 43: 1973, f. 1, s. 5-20; A. Śliwiński, *Ku Kościołowi – wspólnocie*, „Studia Pelplińskie” 1973, s. 19-26 (Nr spec.).

³¹ Zob. RM 20.

³² Zob. RM 31 i n; por. W. Miziołek, *Nowy człowiek w Chrystusie. Zbawienie i wyzwolenie*, „Colloquium Salutis” 1975, s. 119-132; S. Nagy, *Miłość Boża objawiająca się człowiekowi*, tamże, s.83-98.

pretowaniu „znaków czasu”, tj. odczytywanie sensów duchowych zjawisk czy wydarzeń, historyczno-społecznych... przeznaczeń rzeczywistości; konieczność angażowania się w walkę przeciw wszelkim deformacjom ludzkiego życia i aktywności, ich niesprawiedliwościom i uciskom; odkrywanie ewangelicznego sensu cierpienia i ubóstwa; uczenie się hierarchizowania wartości naczelných; co kształtuje prawe sumienia – umiejętność oddzielania dobra od zła³³; modlitwa i czyn, które odnajdują sens dla wielu postaci ludzkiego życia i działania; wolność i Łaska, które odnajdują stały upust w myśli chrześcijan oraz w różnorodności ich humanizacyjno-ewangelizacyjnych form posługiwania. Słowem – jest to całe bogactwo środków wyrazu, które Kościół współczesny poszukuje w różnych wymiarach swego bycia i działania³⁴.

W świetle powyższych dylematów, odrodzeniowa opcja wiary i moralności nakazuje przyjąć następujące orientacje: 1) czysty antropocentryzm oraz teza o samodzielnym rozwoju człowieka nie stanowią sensu i celu dziejów świata, lecz - Bóg i Jego obecność pośród nas; w tej to perspektywie zawiera się postawa obecności człowieka dla Królestwa, jego stosunek do Boga, ludzi i natury; wedle niej winno być normowane ludzkie myślenie i działanie; 2) solidarność ze wszystkimi ludźmi zmu-

sza wierzących do większego przestrzegania granic natury i jej bogactwa oraz uznawania pułapu rozwoju i różnych jego ograniczeń. Mają oni – co jest trudne i złożone – zabezpieczać zasadnicze potrzeby i niezbywalne prawa ludzi oraz Kościołów pomimo, iż głównym ich powołaniem jest zbawienie; 3) w niniejszym świetle zyskuje sens asceza, która kontroluje ludzkie roszczenia, działania oraz odniesienia wobec środowiska osób i rzeczy. Wszelki niekontrolowany postęp, nieokiełznana konsumpcja i rozrost potrzeb muszą znaleźć nowe rozumienie; 4) w tym widzeniu zawiera się siła duchowa, którą wyrażają rady ewangeliczne: ubóstwo, posłuszeństwo i czystość. Czy one same nie stanowią już rzeczywistego wyzwania, zarówno dla duchownych i świeckich oraz - ich wspólnot ?; 5) ramy obecnego zaangażowania chrześcijan w świecie noszą znamiona kruchej tymczasowości, co nie podważa jego sensu, wręcz odwrotnie – niewymiernie go wzmacnia. Ugruntowana wiara chrześcijan w Nową Ziemię i Niebo winna ich chronić przed rozczarowaniem oraz utrzymywać nadzieję, do której nie ma dostępu żaden wątpliwy humanizm i postęp; zresztą cały Kościół musi skrzętnie pielęgnować te duchowe energie zawarte w obietnicy wypełnienia w Paruzji³⁵.

Ad 2/ W temacie *wiarygodności Kościoła* należy przede wszystkim dostrzec jądro

³³ Zob. VS 54-64.

³⁴ Zob. RM 58, 77 i n; jak soborowa *Lumen gentium* ustanawia wewnętrzny status Kościoła, tak *Gaudium et spes* w Cz. II jest wszechstronnym odniesieniem do całej doczesności : zob. *Nowa ewangelizacja dla budowania nowego społeczeństwa. Spotkanie świeckich przed Synodem Biskupów 1987 zorganizowane przez Papieską Radę d/s Świeckich w Rocca di Papa 21-25 V 1987 roku. Wybór*, „Życie Katolickie” 1988, nr 5, s. 12 i n. Bogactwo tych środków wyrażają dokumenty Kościoła w Polsce, m. in. Programy duszpasterskie i Synody diecezjalne dotyczące różnych sfer humanizacyjno- ewangelizacyjnych, które podsumowuje II Polski Synod Plenarny.

³⁵ Zob. DM 8-9; DV 58-66; KDK 45; KK 8; RH 11; RM 20; idee te przewijają się na łamach całej doktryny i społecznej nauki Kościoła współczesnego: por. W. Granat, *Personalizm chrześcijański*, Poznań 1985; F. Mazurek, *Prawa człowieka w nauczaniu społecznym Kościoła*, Lublin 1991; A. Nossol, *Chrystocentryzm*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T.3, Lublin 1979, k.296, 300.

egzystencjalnego dynamizmu, jaki zawiera nie świat zewnętrzny lecz jego esencja, tj. mistyczno-eschatologiczny wymiar doczesności i życia ludzkiego³⁶. Nakazuje to chrześcijanom uwzględniać skażenie natury grzechem, pokonywać napięcie pomiędzy solidarnością ze światem a wiernością Bogu i Kościołowi. Stąd wynikają postacie ich obecności w świecie, zarówno tej indywidualnej i grupowej, które wyrażają: różne ustawodawcze akty, inicjatywy społeczno-ewangelizacyjne, orientacje ugrupowań religijno-kościelnych, możliwość inkulturacji tychże struktur w macierzyste środowiska, optymalizacja równowagi między bezwzględnym nakazem głoszenia Orędzia Chrystusa a środowiskiem, które winno je przyjąć³⁷.

Ad 3/ W temacie *skuteczności* problem podstawowy stanowi pokonanie dystansu pomiędzy: głoszonym Orędziem a odbiorcami; różnymi strukturami kościelnymi a ich kondycją duchową czy zdolnością percepcji. Do kluczowych należy uznać wyczulanie, aktywizowanie nadawców

³⁶ Zob. KDK 48; RM 16.

³⁷ Zob. RM 20, 33-34, 37-39, 51; zob. także: *Debata o ewangelizacji w świecie współczesnym (wypowiedź K. Wojtyły)*, „Chrześcijanin w Świecie” 1975, nr 2, s.58-60; *Wskazania duszpasterskie papieża Jana Pawła II dotyczące pracy ewangelizacyjnej w Polsce. Teksty wręczone biskupom polskim w czasie wizyty „ad limina apostolorum”*, Katowice 1993.

³⁸ Zob. EN 49-73; RM 63-74; temat skuteczności jest najbardziej z palących i absorbujących ewangelizatorów; poświęca się jemu dużo uwagi zarówno w dokumentach Kościoła i w opracowaniach teologiczno-społecznych, także na różnych spotkaniach dotyczących mass mediów, nauk społecznych, kwestii moralnych, uwarunkowań ewangelizacji... Nie omija się wówczas najważniejszych argumentów oddziaływań jakimi są: własne świadectwo, zaangażowanie w duchu prawdy oraz wolności i miłości, autentyczny dialog i wspólnota: zob. *Instrukcja duszpasterska o przekazie społecznym w dwudziestą rocznicę ogłoszenia Instrukcji „Communio et progressio”, „Aetatis nova” z 22 II 1992 roku*, W: *Prasa, radio, telewizja w nauczaniu Kościoła. Antologia tekstów źródłowych*. Oprac. K. Klauza, Warszawa 1992; por. *Kościół a środki społecznego przekazu*. Red. J. Chrapek, Warszawa 1990.

³⁹ Zob. KDK 39, 72; KK 35-36; RM 19-20. W zasadzie najbardziej sumującym fakt oczekiwania na Królestwo w poczuciu odpowiedzialnego zaangażowania w prawdzie, wolności i miłości jest KDK i EN; por. J. Krucina, *Ewangelizacja w ujęciu Pawła VI: synteza działalności Kościoła*, „Colloquium Salutis” 1976, s. 33-51; J. Rodriguez, *Nowa ewangelizacja Europy w nauczaniu Jana Pawła II*, W: *Nowa ewangelizacja*, „Communio” (pol) 1993, nr 8 /specj./, s.166-181.

i odbiorców Ewangelii³⁸. Tezą podsumowującą misję chrześcijan w świecie jest akcentowanie prawdy o oczekiwanym Królestwie i o przygotowaniu do Niego. Wszystko to, co zawiera się w konkretnych, bo przestrzenno-czasowych dziedzinach, np. w: rodzinie, pracy, kulturze, nauce, mass mediach, gospodarce, polityce... zawiera mistyczno-eschatologiczny cel czy odniesienie, tj. budowanie Królestwa w świecie³⁹.

2.2. Kościoły lokalne /parafie/

Drugie główne ogniwo chrześcijańskiej tożsamości i aktywności stanowi powołanie i i misja wierzących w *Kościółach lokalnych*. Ważkim tematem teologii ewangelizacji są - realizowane w strukturach Kościołów lokalnych - powołanie i misja świeckich. Sprowadza się go do dwóch kwestii: źródłowej i konkretnej.

Ponieważ *źródła* wszelkiego posłannictwa tkwią w osobistej łączności z Bogiem, w osobistym odpowiadaniu na dar Bożej miłości, dlatego jest ona czymś znacznie poważniejszym niż zwykle zaangażowa-

nie czy ukonkretniane świadczenie. Zawierając głębsze podstawy lub zasadniejsze kryteria zróżnicowanych zaangażowań, zakłada się przygotowanie do tej działalności w postaci wewnętrznej formacji tych, którzy ją realizują. Stąd ustawiczna troska Kościołów lokalnych o wymiar misyjny życia wewnętrznego, który można realizować w: wyposażającym w odpowiednie dyspozycje życia sakramentalnym i uczestnictwie w liturgii; jednoczącym z Bogiem, indywidualnym oraz grupowym świadectwie modlitwy i kontemplacji, które zasila wierzących w niezbędny potencjał wyrażania i głoszenia swej wiary w apostołacie; nacechowanej miłością i dialogiem więzi z Bogiem, która „samorealizuje” i pozwala chrześcijanom działać skutecznie w społeczno-ewangelizacyjnych przedsięwzięciach; niesieniu miłości w wymiarach indywidualno-wspólnotowych przeznaczeń mężczyzny i kobiety, które czynią świat bardziej ludzkim.

Z tego wewnętrznego źródła wypływa autentyczny i skuteczny, czyli - *konkretny* wkład chrześcijan w różne humanizacyjne oraz apostołskie dziedziny i obszary Kościołów lokalnych, który przejawia się w wymiarach zaangażowań: społeczno-zawodowym, kulturowym, gospodarczym, naukowym, ochronie środowiska naturalnego, oświatowym, politycznym, itp. Na gruncie rzeczywistości parafialnych Kościołów lokalnych wyrastają bo-

wiem obszary ich działalności światowej. Zaangażowanie to winno zaistnieć nie tylko w sferze prywatności, lecz na płaszczyznach społeczności: lokalnych, narodowych, a nawet międzynarodowych⁴⁰.

Reasumując – fundamenty zaangażowań wierzących w świecie stanowią duchowe źródła, tj. sakramenty: szczególnie odradzający przyrzeczenia chrześcijańskiego esse i agere Chrzest; Bierzmowanie, które uzdalnia do apostołatu; Eucharystia, która ugruntowuje apostołskość w niedzielnej zbiorowej celebracji i Komunii wspólnot oraz - uwiarygodniająca ich świadectwo indywidualne i zbiorowe, służba drugim⁴¹.

3. WAŻNIEJSZE TEMATY DOTYCZĄCE CHRZEŚCIJAŃSKICH ZAANGAŻOWAŃ W ŚWIECIE

Nieodłącznym elementem chrześcijańskiego bycia i działania w świecie jest wymiar **humanizacyjno-społeczny**, tj. budowanie historii własnej wspólnoty, społeczności. Stąd rozróżnia się podwójny aspekt tego zaangażowania: 1 – *społeczno-kulturowy*, tj. zespolony z wartościami i „jakością życia”; 2 – *praktyczny*, który stanowią odpowiedzialne ludzkie wybory operatywnych środków technicznych w celu realizacji konkretnych modeli życia i działania. Pierwszy aspekt stanowi podstawowe i szeroko pojęte zaangażowanie na płaszczyźnie wartości i obyczajów

⁴⁰ Zob. DA 9-14; DAŚ 11-65 – *Dyrektorium Apostolstwa Świeckich* uchwalone przez Komisję Episkopatu Polski d/s Apostolstwa Świeckich (1969); KDK 47 i n; RM 37. O tych płaszczyznach zaangażowania, szczególnie w wymiarze zbiorowym, jest mowa w niemal wszystkich dokumentach społecznych Kościoła, które kontynuują myśli KDK: zob. *Dokumenty Nauki Społecznej Kościoła*. Cz.1-2, Red. M. Radwan, L. Dyczewski, A. Stanowski, Rzym 1987; por. B. Drożdż, *Wychowawcza funkcja Kościoła w społeczeństwie pluralistycznym. Studium pastoralne*, Legnica 1997; W. Przygoda, *Posługa charytatywna Kościoła w Polsce. Studium teologiczno-pastoralne*, Lublin 2004.

⁴¹ Zob. EN 40-48; RM 42 i n. O ugruntowanych w teologii i praktyce Kościoła elementach eklezjogenezy pisze się w Programach duszpasterskich oraz dokumentach Synodów diecezji polskich, zob. np.: *II Polski Synod Plenarny. Teksty robocze*, Poznań 1991; *Program duszpasterski z 1994/95 „Ewangelizacja w tajemnicy i misji Kościoła”*, Katowice 1994.

skierowanych na przekształcanie życia społecznego; drugi – bardziej zawężone i wykonawcze działanie ukierunkowane ku wyborowi i wyrażaniu wartości kulturowych w konkretnych decyzjach praxis, np.: w życiu społeczno-gospodarczym, politycznym⁴². Te dwie postacie działalności ściśle się ze sobą wiążą, nie mogą bez siebie zaistnieć; zaangażowanie na płaszczyźnie wartości i obyczajów nie może pozostawać bez wpływu na praxis – i odwrotnie. Jak apostołat jest zarazem misją humanizacyjną, tak powiązane są obie formy działań humanizacyjno-społecznych: a/ ogólnego, tj. uniwersalnego, które wyraża się głównie przez świadectwo indywidualne; b/ specjalnego, tzn. ściśle wykonawczego praxis, które leży szczególnie w gestii zbiorowości zorganizowanych. W specyfice i ciągłości całej płaszczyzny humanizacyjno-społecznej z misją ewangelizacyjną doszukać się można więcej związków, bowiem chrześcijanie pełniąc funkcje powołaniowe nie mogą odcinać się od tych – doczesnych, czyli pozostawać w swym działaniu objętymi na różne światowe dziedziny oraz wartości życia i działalności.

Ponieważ z życia w Kościele czerpią wierzący światło i siły, oznacza to, iż - w odróżnieniu od zwykłego praktycyzmu - jest owa działalność posłannictwem duchowym. Dlatego błędem tzw. integryzmu jest identyfikacja posłannictwa wiary z praxis, która wydobywa z Ewangelii określone systemy i programy działania. Błędem jest także absentyzm rozdzierający jakikolwiek związek między wiarą a praxis, który odmawia Kościołowi jakiegokolwiek prawa obecności w życiu społecznym, zamykania się do czynności

ściśle kulturowych. Powstaje dylemat – „chrześcijanin dla świata, ale nie w świecie”, czyli ktoś ponad światem, jego prawami i logiką. Problemem jest jak chrześcijanin ma w tym świecie funkcjonować, ażeby zachować własne posłannictwo nieskażone światem i jego wartościami. Koniecznym jest więc wysunięcie specyficznych funkcji i form obecności chrześcijan w świecie, ich lokalnych aktywności oraz wyrazów praxis.

3.1. *Funkcje obecności chrześcijańskiej*
 Postaci aktywnej obecności chrześcijan w świecie jest wiele. Sprowadza się je do czterech zasadniczych funkcji. Pierwszą jest funkcja *profetyczna*. Polega ona na ukazywaniu światu sprawiedliwości, pojednania, pokoju i miłości przez kulturowanie cnot chrześcijańskich: posłuszeństwa, które uznaje Boga za Jedynego Pana; czystości, która pozwala odrywać ludzkie życie i działania od materii; dziewictwa, ukazującego miłość wolną od egoizmu; kontemplacji, która podkreśla prymat ducha i transcendencji; miłości, uczącej szacunku do braci innych orientacji, a nawet - nieprzyjaciół. Drugą jest funkcja *krytyczna*. Jest to ujawnianie i walka z wszelkimi przejawami niesprawiedliwości społeczno-ekonomicznej, politycznej, kulturowej, edukacyjnej..., a zarazem ukazywanie tymczasowości i cząstkowości światowych doktryn i ideologii. To głównie ukazywanie uniwersalizmu nauki Kościoła i chrześcijaństwa. Trzecią jest funkcja *pozytywna*, która pobudza i wynosi ludzkie działania oraz wartości do wymiarów transcendencji, a takimi są: osoba i jej godność, sprawiedliwość, wolność, dobro wspólne, władza jako diakonia. Czwartą stanowi funkcja *wycho-*

⁴² Zob. oparte na soborowym DA polskie DAŚ; por. S. Janeczek, *Humanizacja*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T.6, Lublin 1993, k.1309-1311; L. Małunowiczówna, *Apostołat świeckich: Funkcje*, W: *Encyklopedia Katolicka*. T.1, Lublin 1973, k.804-805.

wawcza. Jest ona najwłaściwszą ze względu na posiadane środki, co polega na formowaniu sumień i mentalności w duchu społeczno-moralnej nauki Kościoła, która jest nieodłączną częścią chrześcijańskiej koncepcji życia oraz - stałym programem ewangelicznym⁴³.

3.2. Formy chrześcijańskich zaangażowań

Z kolei specyficzne formy chrześcijańskiej praxis w świecie dokonują się poprzez *świadectwo zbiorowe*. To ono kształtuje wierzących w grupach od wewnątrz, co umożliwia następnie przekazywać światu pewne wartości. Wartości te stanowią zasady życia: autonomiczne, tj. sposoby zbiorowo ukształtowanej odpowiedzialności i współdziałania, wyrażane we właściwych i skutecznych decyzjach style życia, np. techniczno-instrumentalne⁴⁴; pluralistyczne, tzn. szanujące inność ludzi i ich pogładowość, umiejące z nimi – bez wywyższania się czy kompleksów – współżyć i współdziałać⁴⁵; kształtowany szczególnie we wspólnotach i inspirujący do tegoż życia i działania, tj. wedle zasad i wartości religijnych, styl życia i działania. Styl ten nie może istnieć w ten sposób, aby kompromisowo akceptować jakieś filozofie czy ideologie, gdyż traci wówczas sens i siłę. Często może być przekazywa-

ny drogą pośrednią, ukrytą, np. poprzez świadectwo, wpływ osobisty i grupowy, inkulturację, sugestię, dialog, itp.⁴⁶.

Konstatując – humanizacyjno-ewangelizacyjna misja chrześcijan w świecie jest głównym zadaniem Kościoła – Ludu Bożego. We Wspólnocie tej jest miejsce na spotkania, wypracowywanie programów i zadań, dialog, współpracę. Tam to wszyscy wyjaśniają sobie wiele problemów, przekazują doświadczenia, podejmują decyzje oraz kształtują w pluralizmie stołu eucharystycznego jedność i wierność Bogu. Rozwój i wyzwalanie świata są sprawą wszystkich ludzi dobrej woli, zwłaszcza przez chrześcijan działających we wspólnotach i instytucjach świeckich, którzy mają do spełnienia dziejową misję. Zawiera się w tym dziele wielka szansa posłannictwa chrześcijan, zwłaszcza tego zbiorowego, któremu zagrożają dzisiaj niebezpieczeństwa zagłady nuklearnej, katastrofy ekologicznej, degradacji humanistycznej więzi ludzkich oraz – co gorsza - dechrystianizacji całych społeczeństw, a nawet kontynentów. To długa i trudna droga, która zapoczątkował Sobór Watykański II⁴⁷. Ważne jej etapy stanowi społeczno-teologiczna doktryna Kościoła

⁴³ Por. Z. Narecki, *Trwała rola apostołstwa jednostkowego i rosnąca rola apostołstwa zbiorowego*, W: *Kościół – świat – świeccy*, s.87-101; W. Piwowarski, *Zasada pomocniczości w Kościele*, tamże, s.42-60; B. Sorge, *Ewangelizacja i zaangażowanie polityczne*, s.44 i n.

⁴⁴ Zob. KDK 43 b; PP 81 – Paweł VI, Encyklika *Populorum progressio* o popieraniu rozwoju ludów (1967); SRS 27 i n.

⁴⁵ Zob. CA 12 i n; OA 50 – Paweł VI, List apostolski *Octogesima adveniens* z okazji 80 rocznicy ogłoszenia encykliki *Rerum novarum* (1971); RM 55.

⁴⁶ Zob. CT R. VII – Jan Paweł II, Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae* o katechizacji w naszych czasach (1979); RM 42-43, 51-52, 60 i n; SRS 41-45. Poza kapitalnym wykładem na ten temat EN, oryginalne dane przekazuje *Instrukcja o chrześcijańskiej wolności i wyzwoleniu* (1986) oraz ChL – Jan Paweł II, Posynodalna adhortacja apostolska *Christifideles laici* o powołaniu i misji świeckich w Kościele i w świecie dwadzieścia lat po Soborze Watykańskim II (1988); zob. też *II Polski Synod Plenarny*, s. 185 i n; por. M. Spieker, *Misja człowieka świeckiego w świecie*, W: *Nowa ewangelizacja*, s. 335-349.

⁴⁷ Zob. KDK Cz.II.

posoborowego⁴⁸, w tym także - Kościoła w Polsce⁴⁹. To droga wspólnotowa uchroni Kościół zarazem przed integryzmem i dualizmem, aczkolwiek – jak uczą rodzime doświadczenia ewangelizacyjne, zarówno duszpasterskie i apostołskie – nie jest wolna od antyklerykalizmu, charyzmatomanii, horyzontalizmu czy doktrynerstwa. W sumie - poszukiwana dzisiaj - nowa synteza między wiarą i historią oraz Ewangelią i zbawieniem ludzkości zależy od szczerości i odwagi Kościołów, które gromadzą wierzących oraz angażują ich w dzieło humanizacji i ewangelizacji we współczesnym świecie. Zadanie to jest wciąż aktualne i niezbywalne, tak jak zresztą jego Chrystusowe Źródło-Ewangelia, która pozostaje jedyną szansą dla ludzkiej pomyślnej doczesności oraz nadzieją dla każdej epoki Kościoła i świata⁵⁰.

STRESZCZENIE

Niniejszym teologiczno-społecznym rozważaniu, opartym w głównej mierze na wykładzie współczesnego Magisterium Kościoła zostaną nakreślone: 1 – przewodnie nurty interpretacyjne owego chrześcijańskiego esse i agere; 2 - główne podmiotowe nośniki i ich posłannicze „wyposażenia”, jakie kierują wobec świata; 3 – oraz określone postacie swoich doczesnych zaangażowań. Za dokumentami i opracowaniami na powyższy temat, niniejsze rozważania sprowadzić można do trzech fundamentalnych oraz wzajemnie dopełniających się nurtów interpretacyjnych, które uwidoczniają uświęcająco-zbawczą misję chrześcijan w świecie. Są to: 1.1 - *integralny rozwój*; 1. 2 - *nawrócenie*; 1.3 - *solidarność*. Ponadto przedstawione zostały główne ogniwa chrześcijańskiej tożsamo-

ści i aktywności w świecie. Należy jasno powiedzieć, że humanizacyjno-ewangelizacyjna misja chrześcijan w świecie jest głównym zadaniem Kościoła. Dziś nowa synteza między wiarą i historią oraz Ewangelią i zbawieniem ludzkości zależy od szczerości i odwagi Kościołów, które gromadzą wierzących oraz angażują ich w dzieło humanizacji i ewangelizacji we współczesnym świecie.

SUMMARY

In this theological and social consideration, based largely on lectures of contemporary Magisterium of the Church were outlined: 1 – leading interpretative streams of the Christian esse and agere, 2 - the main subjective carriers and their sending „equipment” which they guide towards the world, 3 -, and certain characters of their temporal commitments. According to documents and studies on this subject, these considerations can be reduced to three fundamental and mutually complementary interpretative streams which expose sanctifying and saving mission of Christians in the world. These are: 1.1 - integral development; 1.2 - conversion; 1.3 - solidarity. In this paper there are also discussed the main cells of the Christian identity and activity in the world. It is clear that humanising and evangelising mission of Christians in the world is the main task of the Church. Today, a new synthesis between faith and history, and the Gospel and the salvation of humanity depends on the honesty and courage of Churches, which gather believers and engage them in the work of evangelisation and humanisation in the modern world.

⁴⁸ Zob. CA, EN, RM, SRS, VS...

⁴⁹ Zob. posoborowe: DAŚ; II Polski Synod Plenarny; Programy duszpasterskie i Synody diecezjalne...

⁵⁰ Zob. CA 54-59; RM 1-3; SRS 28-33.